

EUROPOS BENDRIJŲ KOMISIJA

Briuselis, 22.9.2006
KOM(2006)231 galutinis

**KOMISIJOS KOMUNIKATAS TARYBAI, EUROPOS PARLAMENTUI, EUROPOS
EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ
KOMITETUI**

Dirvožemio apsaugos teminė strategija

SEK(2006)620]
SEK(2006)1165]

KOMISIJOS KOMUNIKATAS TARYBAI, EUROPOS PARLAMENTUI, EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ KOMITETUI

Dirvožemio apsaugos teminė strategija

(Tekstas svarbus EEE)

1. ĮVADAS

Paprastai dirvožemis apibrėžiamas kaip viršutinis žemės plutos sluoksnis, sudarytas iš mineralinių dalelių, organinių medžiagų, vandens, oro ir gyvųjų organizmų. Tai sąlyčio paviršius tarp žemės, oro ir vandens, kuriame yra didžioji biosferos dalis.

Dirvožemis formuojasi be galo lėtai, tad jį iš esmės galima laikyti neatsinaujinančiu ištekliu. Iš jo gauname maistą, biomasę ir žaliavas. Jis yra žmonijos veiklos ir kraštovaizdžio pagrindas, paveldo saugykla bei atlieka labai svarbias buveinės ir genofondo funkcijas. Jame kaupiasi, filtruojasi ir transformuojasi daugybė medžiagų, įskaitant vandenį, maistines medžiagas ir anglį. Tiesą sakant, dirvožemyje yra didžiausios anglies atsargos pasaulyje (1500 gigatonų). Šias funkcijas reikia saugoti ir dėl jų socialinės bei ekonominės svarbos, ir dėl reikšmės aplinkai.

Dirvožemis yra labai sudėtinga ir kintanti terpė. Europoje nustatyta daugiau kaip 320 dirvožemio rūšių, ir kiekviena iš jų labai skiriasi fizinėmis, cheminėmis ir biologinėmis savybėmis. Dirvožemio gebėjimas atlikti savo funkcijas labai priklauso nuo jo struktūros. Pažeidus dirvožemio struktūrą pažeidžiamos ir kitos aplinkos terpės ir ekosistemos.

Dirvožemį veikia įvairūs degradacijos procesai, jam gresia įvairūs pavojai. Pavyzdžiui, erozija, organinių medžiagų mažėjimas, vietinė ir išsklaidytoji tarša, sandarinimas, tankinimas, biologinės įvairovės nykimas, įdruskėjimas, potvyniai, nuošliaužos. Susidėjus keliems iš šių veiksnių ir esant sausoms arba pusiau sausoms klimato sąlygoms, dirvožemis gali pradėti virsti dykuma.

Atsižvelgiant į dirvožemio svarbą ir būtinybę išvengti tolesnės jo degradacijos, Šeštojoje aplinkosaugos veiksmų programoje¹ buvo paraginta sukurti Dirvožemio apsaugos teminę strategiją (toliau – strategija).

Pirmasis žingsnis šia kryptimi buvo 2002 m. Komisijos pateiktas komunikatas², kurį palankiai įvertino kitos Europos institucijos.

¹ 2002 m. liepos 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas Nr. 1600/2002/EB, nustatantis šeštąją Bendrijos aplinkosaugos veiksmų programą (OL L 242, 2002 9 10, p. 1).

² COM(2002) 179.

2. PADĖTIES ĮVERTINIMAS

2.1. Europos dirvožemio būklė

Dirvožemio degradacija yra rimta Europos problema. Ją sukelia arba paspartina žmogaus veikla, pavyzdžiui, netinkamas ūkininkavimas ir miškininkystė, pramonės veikla, turizmas, miestų ir pramonės plėtra, statybos darbai. Visa tai neigiamai veikia dirvožemį ir neleidžia jam atlikti daugybės savo funkcijų, reikalingų žmonėms ir ekosistemoms. Dėl to mažėja dirvožemio derlingumas, anglies kiekis ir biologinė įvairovė, gebėjimas sulaikyti vandenį, sutrikdomi dujų ir maistinių medžiagų ciklai, blogiau skaidosi teršalai.

Dirvožemio degradacija tiesiogiai veikia vandens ir oro kokybę, biologinę įvairovę ir klimato kaitą. Ji taip pat gali pakenkti Europos piliečių sveikatai ir kelti grėsmę maisto ir pašarų saugai.

Nors dirvožemio degradacijos procesas valstybėse narėse labai skiriasi – skirtingi pavojai ir jų rimtumo laipsnis – tačiau ši problema egzistuoja visoje ES.

- Apskaičiuota, kad 115 milijonų hektarų, arba 12 % viso Europos žemės paviršiaus ploto, yra veikiami vandens erozijos, o 42 milijonai hektarų – vėjo erozijos³.
- Apskaičiuota, kad mažas organinių medžiagų kiekis yra būdingas 45 % Europos dirvožemių, ypač pietų Europoje, tačiau taip pat Prancūzijos, JK ir Vokietijos teritorijose.
- Apskaičiuota, kad ES-25 gali būti užteršta apie 3,5 mln. sklypų⁴.

Corine Land Cover duomenų bazėje⁵ matyti, kad Europoje labai pasikeitė žemės naudojimas, ir tai veikia dirvožemį. 1990–2000 m. žemės paskirtis pasikeitė mažiausiai 2,8 % Europos ploto, ypač padaugėjo urbanizuotų teritorijų. Padėtis atskirose valstybėse narėse ir regionuose labai skiriasi – vienur per minėtą laikotarpį buvo užsandarinta 0,3 %, kitur 10 % žemės paviršiaus ploto.

Remiantis skurdžiais turimais duomenimis sunku esamas tendencijas ekstrapoliuoti į ateitį. Tačiau vis daugiau pavojų keliančių veiksnių yra sukelti žmogaus. Dėl klimato kaitos, t.y., kylančios temperatūros ir ekstremalių oro reiškinių, iš dirvožemio išsiskiria daugiau šiltnamio efektą sukeliančių dujų ir kyla erozijos, nuošliaužų, įdruskėjimo, organinių medžiagų sumažėjimo grėsmė. Visa tai verčia manyti, kad Europos dirvožemio degradacija vyks ir toliau, ir galbūt greičiau.

Yra daug įrodymų, kad dažniausiai išlaidas dėl dirvožemio degradacijos patiria ne tiesioginiai žemės naudotojai, o plačioji visuomenė ir su problema nesusijusią (išorės) subjektai.

2.2. Europos, nacionalinė ir tarptautinė politika bendrais bruožais

Įvairios Bendrijos politikos kryptys padeda saugoti dirvožemį, ypač aplinkos (pvz., oro ir vandens) bei žemės ūkio (agrarinės aplinkosaugos ir kompleksinio susiejimo) politika.

³ EAA (Europos aplinkos agentūra), 1995 m.: „Dobrio Europos aplinkos įvertinimas“, apimantis Europos geografinę teritoriją, 7 skyrius skirtas dirvožemiui.

⁴ Zr. poveikio įvertinimą.

⁵ <http://terrestrial.eionet.eu.int/CLC2000/docs/publications/corinescreen.pdf>.

Ūkininkavimas gali teigiamai veikti dirvožemį. Pavyzdžiui, žemės valdymas, pvz., ekologinis ir integruotas ūkininkavimas arba intensyvi žemės ūkio veikla kalnuotose vietovėse gali padėti išlaikyti organines medžiagas dirvožemyje bei padidinti jų kiekį ir taip padėti išvengti nuošliaužų. Vis dėlto dirvožemio apsaugai palankios nuostatos yra išsibarsčiusios po įvairias sritis ir, kadangi jos paprastai yra skirtos kitoms aplinkos terpėms saugoti ir jomis siekiama kitų tikslų, jos nesudaro nuoseklios dirvožemio apsaugos politikos. Tai reiškia, kad esama politika, net jei būtų išnaudojamos visos jos galimybės, neapimtų visų dirvožemių ir jiems kenkiančių veiksnių. Taigi dirvožemio degradacija tęsiasi.

Priėmus 2002 m. komunikatą buvo stengiamasi užtikrinti, kad neseniai priimtos aplinkos politikos iniciatyvos dėl atliekų, vandens, oro, klimato kaitos, cheminių medžiagų, potvynių, biologinės įvairovės ir atsakomybės už žalą aplinkai prisidėtų prie dirvožemio apsaugos gerinimo. Konkrečiai direktyvoje dėl atsakomybės už aplinkos apsaugą⁶ sukurta suderinta bendra visoje ES taikytinos atsakomybės tvarkos, kai žemės tarša kelia rimtą grėsmę žmonių sveikatai, sistema. Tačiau ji netaikoma istorinei taršai ar prieš jos išsigaliojimą padarytai žalai. Valstybės narės įvairiais būdais siekia apsaugoti dirvožemį. Devyniose valstybėse narėse yra specialiai dirvožemio apsaugai skirti teisės aktai. Tačiau tokie įstatymai dažnai apima vieną konkretų pavojų, pavyzdžiui, dirvožemio taršą, ir ne visada sukuria nuoseklią apsaugos sistemą.

Tai, kad 2003 m. buvo persvarstyta Europos Tarybos Dirvožemio apsaugos ir darnaus valdymo chartija, liudija, kad tarptautiniu mastu labiau pripažįstama dirvožemio apsaugos svarba.

Visos valstybės narės ir Bendrija yra Jungtinių Tautų konvencijos dėl kovos su dykumėjimu (JTKKD) šalys. Kai kurioms Viduržemio jūros regiono šalims ir daugeliui naujųjų valstybių narių ši problema yra aktuali ir jos šiuo metu priima regionines ir nacionalines kovos su dykumėjimu veiksmų programas.

Alpių konvencijos protokolu dėl dirvožemio apsaugos siekiama išsaugoti dirvožemio ekologines funkcijas, išvengti dirvožemio degradacijos ir užtikrinti racionalų dirvožemio naudojimą šiame regione.

Kioto protokole pabrėžiama, kad dirvožemyje yra pagrindinės anglies atsargos, kurias reikia apsaugoti ir kiek įmanoma didinti. Tam tikri ūkininkavimo būdai leidžia žemės ūkio paskirties dirvožemiui įsisavinti ir kaupti anglį (anglies sekvestracija), o tai gali padėti švelninti klimato kaitą. Europos klimato kaitos programos (EKKP) darbo grupė, dirbanti anglies nusėdimo žemės ūkio paskirties dirvožemyje klausimais, apskaičiavo, kad per pirmąjį išipareigojimų laikotarpį⁷ pagal Kioto protokolą dirvožemis gali sekvestruoti 1,5–1,7 % ES antropogeninės kilmės CO₂ emisijos.

Biologinės įvairovės konvencijoje (BĮK) dirvožemio biologinė įvairovė įvardijama kaip ypatingo dėmesio reikalaujanti sritis. Buvo sukurta dirvožemio biologinės įvairovės apsaugos ir tausaus naudojimo tarptautinė iniciatyva.

Kai kurios šalys, tarp jų JAV, Japonija, Kanada, Australija, Brazilija ir kelios besivystančios šalys, sukūrė savo dirvožemio apsaugos politiką, kuri apima teisės aktus, rekomendacinius dokumentus, stebėsenos sistemas, grėsmės vietovių nustatymą, sąrašus, užterštų sklypų, už kuriuos nėra atsakingo subjekto („bešeimininkių“ sklypų), valymo programas ir finansavimo

⁶ Direktyva 2004/35/EB (OL L 143, 2004 4 30, p. 56)

⁷ Žr. http://ec.europa.eu/comm/environment/climat/pdf/finalreport_agricsoils.pdf.

mechanizmus. Tokia politika užtikrina panašaus lygio dirvožemio apsaugą, kokios siekiama šioje strategijoje.

3. STRATEGIJOS TIKSLAS

3.1. Tausus dirvožemio naudojimas

Atsižvelgdama į tokią padėtį, Komisija mano, kad reikalinga visapusiška ES dirvožemio apsaugos strategija. Šioje strategijoje turėtų būti atsižvelgiama į visas skirtingas funkcijas, kurias gali atlikti dirvožemis, į dirvožemių įvairovę, kompleksiskumą ir į įvairius juos galinčius paveikti degradacijos procesus, taip pat turint omenyje socialinius ir ekonominius aspektus.

Svarbiausias tikslas – apsaugoti dirvožemį ir tausiai jį naudoti remiantis tokiais pagrindiniais principais:

- (1) neleisti toliau degraduoti dirvožemiui ir išsaugoti jo funkcijas:
 - kai dirvožemiu ir jo funkcijomis naudojama, reikia gerinti dirvožemio naudojimą ir jo valdymo būdus;
 - kai dirvožemis yra gamtos reiškinių ar žmogaus veiklos padarinių recipientas, reikia imtis priemonių ten, kur yra žalos ištakos;
- (2) Atkurti degradavusius dirvožemius bent tiek, kad atitiktų esamus ir numatomus naudojimo poreikius, taip pat atsižvelgiant į dirvožemio atgaivinimo išlaidas.

3.2. Intervencijos mastas

Norint pasiekti šių tikslų, reikia imtis priemonių vietos lygiu, valstybėse narėse ir Europos mastu. Valstybių narių veiklą turi papildyti Europos veikla dėl tokių priežasčių⁸:

- **Dirvožemio degradacija turi įtakos kitoms aplinkos sritims**, kurios reglamentuojamos Bendrijos teisės aktais. Neapsaugojus dirvožemio bus pakirstas darnus vystymasis ir ilgalaikis Europos konkurencingumas. Dirvožemis yra taip susijęs su oru ir vandeniu, kad reguliuoja jų kokybę. Be to, dirvožemio funkcijos yra labai svarbios biologinės įvairovės ir jūrų apsaugai, pakrančių valdymui ir klimato kaitos mažinimui.
- **Iškreipiamas vidaus rinkos veikimas** – dėl labai skirtingos valstybių narių apsaugos tvarkos, ypač susijusios su dirvožemio tarša, ūkio subjektams kartais tenka labai skirtingi įpareigojimai, o tai lemia išbalansuotą padėtį fiksuotų kainų srityje. Tokios apsaugos nebuvimas ir netikrumas dėl dirvožemio degradacijos masto tam tikrais atvejais gali būti kliūtis privačioms investicijoms.
- **Pasekmės tenka kitoms valstybėms** – nors dirvožemis paprastai nejuda, iš tiesų tai ne visiškai tiesa, ir jo degradacija vienoje valstybėje narėje arba regione gali paveikti kitos valstybės ar regiono dirvožemį. Mažėjant organinių medžiagų

⁸ Žr. poveikio vertinimą, kur pateikiami patvirtinantys duomenys.

kiekiui dirvožemyje vienoje valstybėje narėje, visai ES Kioto protokolo tikslai tampa sunkiau įvykdomi. Vykstant didelei erozijai upės aukštupyje, esančiame vienoje valstybėje narėje, nuosėdos gali užblokuoti užtvankas ir sugadinti infrastruktūrą upės žemupyje, kuris yra kitoje valstybėje narėje. Pasisienio vietovėse gruntiniai vandenys užteršiami iš kitapus sienos esančių užterštų teritorijų. Todėl labai svarbu imtis priemonių taršai išvengti, kad nebūtų padaryta žalos ir nereikėtų imtis ištaisomųjų priemonių, antraip aplinkos kokybės atstatymo išlaidos gali tekti kitai valstybei narei.

- **Maisto sauga** – dirvožemyje esantiems teršalams patekus į maistinius arba pašarinius augalus ir į kai kurių maistą gaminančių gyvūnų organizmą, gali labai pablogėti pašarų ir maisto produktų, kuriais laisvai prekiaujama vidaus rinkoje, sauga, nes dėl padidėjusio teršalų lygio jie keltų grėsmę žmonių ir gyvūnų sveikatai. Griežtas ES priemonės ir kontrolę, kuriais siekiama užtikrinti pašarų ir maisto produktų saugą, būtina papildyti į problemos priežastis orientuotomis, t. y. taršos prevencijos arba mažinimo, Europos lygio priemonėmis.
- **Tarptautinė dimensija** – dirvožemio degradacijai skiriama vis daugiau dėmesio tarptautiniuose susitarimuose ir chartijose. Sukurdama tinkamą ir nuoseklią sistemą, kuri leistų geriau pažinti ir valdyti dirvožemį, ES gali pirmą kartą tarptautiniu mastu, padėdama kitoms šalims savo žiniomis ir teikdama techninę pagalbą, tuo pat metu užsitikrindama savo ekonomikos konkurencingumą.

Be to, ES lygio priemonės bus vertingesnės dėl to, kad prisidės prie Europos piliečių sveikatos apsaugos, kuriai dirvožemio degradacija gali pakenkti įvairiais būdais, pavyzdžiui, dirvožemio teršalai gali patekti į jų organizmą tiesiogiai jų prarijus (vaikai žaidimų aikštelėse) arba netiesiogiai (per užterštą maistą arba geriamąjį vandenį). Žmonės taip pat gali nukentėti nuo nuošliaužų.

Todėl Komisija siūlo kurti tikslinę politiką, kuri užpildytų spragas ir skatintų visapusę dirvožemio apsaugą. Tačiau Komisija jokių būdu nepamiršta, kad vykstant tokia veikla reikia laikytis subsidiarumo principo ir priimti sprendimus bei imtis veiksmų pačiu tinkamiausiu lygiu. Dirvožemis yra puikiausias pavyzdys situacijos, reikalaujančios mąstyti globaliai, o veikti – vietos mastu.

4. VEIKLA IR PRIEMONĖS

Komisijos siūlomą strategiją sudaro keturi pagrindiniai ramsčiai:

- (1) pagrindų teisės aktai, kurių esminis tikslas – dirvožemio apsauga ir tausus jo naudojimas;
- (2) dirvožemio apsaugos integravimas formuojant ir įgyvendinant nacionalinę ir Bendrijos politiką;
- (3) žinių apie tam tikrus dirvožemio apsaugos aspektus spragų užpildymas vykdam mokslinius tyrimus pagal Bendrijos ir nacionalines programas;
- (4) visuomenės informavimo apie būtinybę saugoti dirvožemį gerinimas.

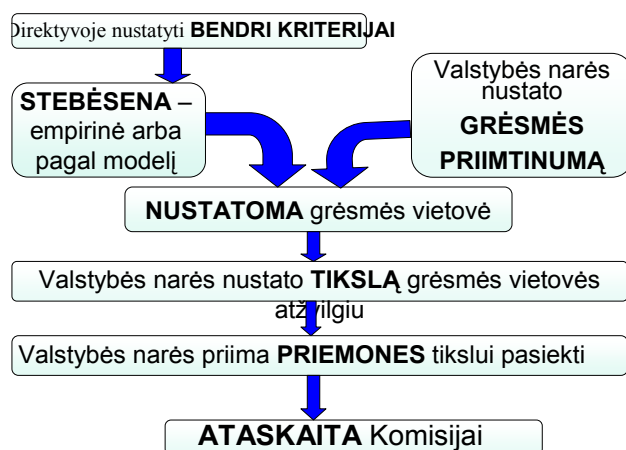
4.1. Teisės akto pasiūlymas

Išnagrinėjusi įvairias galimybes, Komisija siūlo priimti pagrindų direktyvą, nes tai yra tinkamiausia įvairiapusė dirvožemio apsaugos priemonė, leidžianti visiškai laikytis subsidiarumo principo. Iš valstybių narių bus reikalaujama imtis konkrečių priemonių dirvožemiui nuo grėsmių apsaugoti, tačiau direktyva suteiks joms daug laisvės nuspręsti, kaip šį reikalavimą įgyvendinti. Tai reiškia, kad valstybės narės pačios galės nuspręsti, kokia grėsmė yra joms priimtina bei kokius tikslus jos nori pasiekti, ir galės pasirinkti priemones jiems pasiekti.

Pripažįstama, kad tam tikri pavojai – erozija, organinių medžiagų mažėjimas, tankinimas, įdruskėjimas ir nuošliaužos⁹ – atsitinka specifinėse grėsmės vietovėse, kurias reikia nustatyti. Taršai ir sandarinimui reguliuoti labiau tinka nacionalinės arba regioninės priemonės. Pasiūlymu sukuriama sistema, kuria galima naudotis priimant planus iškilusioms problemoms spręsti tinkamu geografiniu ir administraciniu lygiu.

4.1.1. Erozija, organinių medžiagų mažėjimas, įdruskėjimas, tankinimas ir nuošliaužos

Erozijos, organinių medžiagų mažėjimo, įdruskėjimo, tankinimo ir nuošliaužų problemos sprendžiamos tokiais etapais:

Siūlomoje direktyvoje valstybės narės bus reikalaujamos nustatyti grėsmės vietoves remdamosi bendrais elementais, nusistatyti toms vietovėms gresiančio pavojaus mažinimo tikslus ir sukurti priemonių programas jiems įgyvendinti. Komisija ragina valstybes nares, nustatant grėsmės vietoves, naudotis esamomis stebėsenos schemomis. Toliau, pasinaudojant Europos dirvožemio biuro tinklo, skirto metodikų derinimui, darbu, galbūt bus sukurtos labiau suderintos stebėsenos priemonės. Grėsmės priimtinumas ir priemonės priklausys nuo degradacijos procesų masto, vietos sąlygų ir socialinių bei ekonominių aspektų.

Kuriant programas galima naudotis jau įgyvendintomis nacionalinėmis ir Bendrijos priemonėmis, pvz., kompleksiniu susiejimu ir kaimo plėtra pagal BŽŪP, geros žemės ūkio patirties kodeksais ir veiksnių programomis pagal Nitrato direktyvą, būsimosiomis upės baseino valdymo planų priemonėmis pagal ES Vandens pagrindų direktyvą, potvynių grėsmės valdymo planais, nacionalinėmis miškų programomis, darnios miškininkystės ir miškų gaisrų

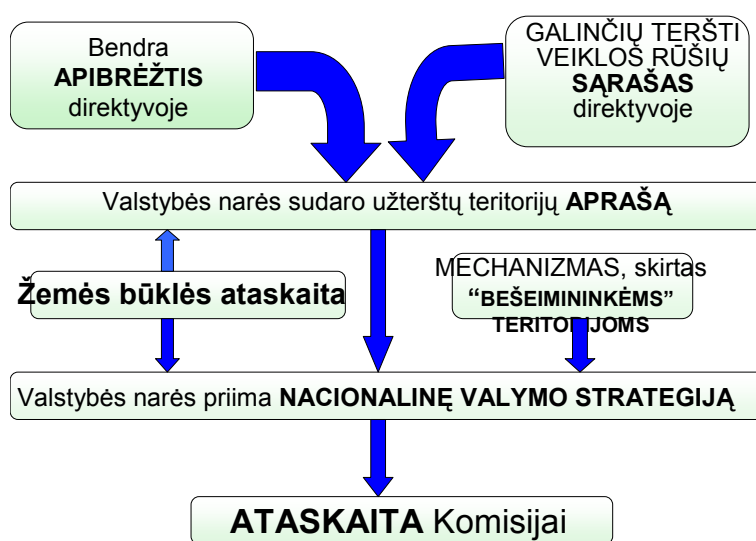
⁹ Potvyniams yra skirtas atskiras direktyvos dėl potvynių vertinimo ir valdymo pasiūlymas (COM(2006) 15).

prevencijos priemonėmis. Kalbant apie priemones dirvožemiui apsaugoti nuo organinių medžiagų mažėjimo, ne visos organinių medžiagų rūšys gali būti veiksmingos priemonės. Tik organinės dirvą gerinančios medžiagos, pavyzdžiui, mėšlas ir kompostas, gali virsti humusu ir pagerinti dirvožemio savybes. Sunkiai skaidomų organinių medžiagų yra komposte ir mėšle bei, gerokai mažiau, nuotekų dumble ir gyvulių srutose. Ši sunkiai skaidoma dalis prisideda prie humuso atsargų kaupimosi dirvožemyje ir gerina jo savybes.

Valstybės narės, kovodamos su vienalaikėmis grėsmėmis, galės laisvai derinti priemones. Ypač tai bus naudinga valstybėms narėms, kovojančioms su dykumėjimu pagal JTKKD, ir padės išvengti veiklos dubliavimosi.

4.1.2. Tarša

Numatoma, kad taršos valdymas bus vykdomas tokiais etapais:

Remdamosi bendra užterštų sklypų apibrėžtimi (t. y., sklypai, kurie kelia didelę grėsmę žmonių sveikatai ir aplinkai), tuo, kaip valstybės narės ją taiko, ir bendru galinčios teršti veiklos rūšių sąrašu, valstybės narės turės nustatyti užterštus sklypus savo šalyje ir sukurti nacionalinę jų valymo strategiją. Šioje strategijoje bus racionaliai ir skaidriai nustatomas išvalytinų sklypų eiliškumas – taip siekiama sumažinti dirvožemio taršą ir jo keliamą pavojų bei sukuriamas „bešeimininkų“ sklypų valymo finansavimo mechanizmas. Be to, parduodant sklypą, kuriame yra arba buvo vykdoma galinti teršti veikla, pardavėjui arba būsimam pirkėjui nustatoma prievolė pateikti dirvožemio būklės ataskaitą administracijai ir kitai sandorio šaliai. Direktyvoje taip pat siekiama taršos prevencijos nustatant reikalavimą riboti į dirvožemį patenkančių pavojingų medžiagų kiekį.

4.1.3. Sandarinimas

Siekiant racionaliau naudoti dirvožemį, bus reikalaujama, kad valstybės narės imtųsi sandarinimo mažinimo atgaivindamos apleistas buvusias pramonines zonas ir švelnintų jo poveikį naudodamos tokius statybų metodus, kurie leidžia išsaugoti kuo daugiau dirvožemio funkcijų.

4.1.4. Kitos grėsmės

Direktyva tiesiogiai neapima biologinės įvairovės. Sprendžiant kitas problemas bus pagerinta ir biologinės įvairovės padėtis, ir taip bus prisidedama prie tikslo sustabdyti biologinės įvairovės nykimą iki 2010 m. įgyvendinimo.

4.2. Moksliniai tyrimai

Siekiant užpildyti žinių apie dirvožemį spragas ir sustiprinti politikos pagrindą, reikia toliau vykdyti mokslinius tyrimus. Komisija ketina pasinaudoti suinteresuotųjų šalių rekomendacijomis šiose prioritetinėse srityse:

- procesai, kurie yra dirvožemio funkcijų (pvz., dirvožemio vaidmens bendrai CO₂ apskaitai ir biologinės įvairovės apsaugai) pagrindas,
- dirvožemio procesų pokyčiai laiko ir erdvės atžvilgiu,
- ekologiniai, ekonominiai ir socialiniai dirvožemiui kenkiantys veiksniai,
- veiksniai, kurie turi įtakos ekologinėms dirvožemio funkcijoms,
- praktinės dirvožemio apsaugos ir atkūrimo procedūros ir technologijos.

Septintosios pagrindų programos (2007–2013 m.) pasiūlyme dirvožemio funkcijų moksliniai tyrimai numatyti „Aplinkos“ ir „Maisto, žemės ūkio ir biotechnologijų“ prioritetinėse srityse.

4.2.1. Biologinė įvairovė

Apie dirvožemio biologinę įvairovę žinoma per mažai. Šią spragą taip pat bus siekiama ištaisyti Septintojoje pagrindų programoje, siekiant gauti daugiau žinių apie biologinės įvairovės funkciją aplinkai. Gauti daugiau žinių padės ir pagal Biologinės įvairovės konvenciją bei pagal „Forest Focus“ programą vykdomos iniciatyvos.

4.3. Integracija

Bendrijos politikos, *inter alia*, žemės ūkio, regionų plėtros, transporto ir mokslinių tyrimų, taip pat turi didelės reikšmės dirvožemiui. Norint pasiekti šios strategijos tikslų, dirvožemio apsaugą reikės ir toliau integruoti į kitas politikos sritis.

Komisija numato imtis 6 skirsnyje aprašytų priemonių.

4.4. Visuomenės informavimas

Visuomenė apie dirvožemio apsaugą žino nedaug. Norint šią spragą užpildyti, reikia daugiau žinių, keistis informacija ir geriausia patirtimi. Komisija skatins tokias iniciatyvas:

- Europos dirvožemių atlaso platinimą plačiu mastu ir tinklavietės apie dirvožemį <http://eusoils.jrc.it>, kurioje pateikiama visiems prieinama ir su šia politika susijusi informacija apie Europos dirvožemius, priežiūrą,
- tęsti Europos dirvožemio tyrimo vasaros mokyklos veiklą siekiant teikti konkretų mokymą jauniems mokslininkams,

- remti įvairias iniciatyvas, pvz., Europos manifesto dėl Žemės paveldo ir geografinės įvairovės,
- žinių apie dirvožemį ir jo apsaugą integravimą į Bendrijos finansuojamus informavimo ir mokymo renginius,
- prireikus, apdovanojimų už dirvožemio tvarkymą skyrimą,
- iniciatyvas pagal JTKKD, ypač 2006 m., kurie yra tarptautiniai dykumų ir dykumėjimo metai.

5. NUMATOMAS POVEIKIS IR REZULTATAI

Buvo atliktas šios strategijos poveikio vertinimas ir dėl jos buvo konsultuojamasi su suinteresuotosiomis šalimis. Išnagrinėtos įvairios galimybės ir susijusios priemonės, įskaitant neprivalomus veiksmus, lanksčius ir negriežtus ES teisės aktus, įstatymus dėl skirtingų dirvožemiui kenkiančių veiksnių, ir nustatyti ES tikslai ir priemonės jiems pasiekti.

Suinteresuotųjų šalių rekomendacijos, dabartinė dirvožemio apsaugos padėtis ES, įskaitant politiką ir priemones, kurias taiko tik kelios valstybės narės, ir visa kaina, kurią moka visuomenė dėl dirvožemio degradacijos, įtikino Komisiją, kad lanksti pagrindų direktyva būtų tinkamiausia dirvožemio apsaugos priemonė.

Vadovaujantis Komisijos gairėmis ir remiantis turimais duomenimis atlikus poveikio įvertinimą, paaiškėjo, kad dirvožemio degradacija gali pareikalauti iki 38 mlrd. EUR per metus.

Apskaičiuota, kad tiesiogiai su direktyvos pasiūlymu susijusios metinės išlaidos, kurias daugiausia sudarys įpareigojimai nustatyti grėsmės vietoves ir užterštų sklypų sąrašą, ES 25 per pirmuosius penkerius metus kasmet sudarys iki 290 mln. EUR ir iki 240 mln. EUR per tolesnius 20 metų. Po to šios išlaidos tesudarys mažiau kaip 2 mln. EUR per metus ir daugiausia jų teks viešosioms administracijoms.

Šie įpareigojimai bus naudingi tuo, kad bus daugiau sužinota, kur slypi grėsmės dirvožemiui ir koks jų mastas, tad bus galima priimti tikslingesnes ir veiksmingesnes priemones. Šios naudos konkrečiais skaičiais išmatuoti negalima, nes viskas priklausys nuo to, kaip bus pasinaudota naujomis žiniomis.

Direktyva leidžia valstybėms narėms pačioms nusistatyti, kokių aukštų tikslų jos nori siekti, ir pasirinkti jų manymu tinkamiausias ir ekonomiškai efektyviausias priemones pagal programas ir atkūrimo strategijas. Todėl išlaidos ir nauda priklausys nuo to, kokius tikslus nusistatys valstybės narės ir nuo to, kiek jos pasinaudos galiojančių teisės aktų teikiamomis galimybėmis dirvožemiui apsaugoti, pavyzdžiui, BŽŪP numatytu kompleksiniu susiejimu.

Galima numatyti įvairius veiklos variantus, priklausomai nuo užsibrėžtų tikslų. Visiems variantams bendra tai, kad papildomų išlaidų reikės nuo 2015 m., ir valstybės narės galės nuspręsti, ar jas priskirti žemės naudotojams ir teršėjams ir (arba) viešosioms administracijoms. Naudą labiausiai pajus plačioji visuomenė ir daugelis ūkio subjektų.

Priede prie poveikio vertinimo pridedami išanalizuoti konkretūs pavyzdžiai, koks būtų pasiektas socialinis, ekonominis ir aplinkosauginis poveikis, tariant, kad valstybės narės pasirinktų vidutines arba griežtas priemones.

Vertinant galimas papildomas išlaidas, ypač konkretaus pasirinkto varianto, reikia turėti omenyje, kad numatoma nauda akivaizdžiai pranoksta išlaidas, juolab, kad daug aplinkai naudingų dirvožemio funkcijų, ypač biologinės įvairovės išsaugojimas ir maistinių medžiagų ir dujų ciklų užtikrinimas, į vertinimą negalėjo būti įtrauktos.

Be to, direktyva yra pirma politinė priemonė, skirta dirvožemio apsaugai ES mastu, kurioje siekiama apsaugoti dirvožemį – svarbų ir iš esmės neatsinaujinantį ES išteklių, kurio bendras plotas yra apie 400 mln. hektarų.

6. TOLESNI ŽINGSNIAI

Siekdama užtikrinti, kad būtų praktiškai vykdoma pirmiau išdėstyta veikla, Komisija:

- parengs kvietimus teikti paraiškas dėl mokslinių tyrimų projektų, kurie atitiktų šios strategijos tikslus ir prisidėtų prie šios politikos kūrimo bei nuo 2006 m. sprendimų priėmimo procesui teiktų naujų žinių apie dirvožemio biologinę įvairovę,
- 2007 m. persvarstys Nuotekų dumblo direktyvą, kaip jau paskelbta Teminėje strategijoje dėl atliekų prevencijos ir perdirbimo¹⁰, siekdama užtikrinti, kad maistinių medžiagų reintrodukcijos nauda būtų kuo didesnė ir kad būtų toliau ribojamas pavojingų medžiagų patekimas į dirvožemį,
- 2007 m. persvarstys Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės (TIPK) direktyvą¹¹, siekdama sustiprinti dirvožemio apsaugą ir taršos prevenciją, ypač tirdama galimybes suderinti pagrindinį įpareigojimą vengti taršą galinčių sukelti veiksnių, grąžinti TIPK įrenginių teritoriją į „patenkinamą padėtį“ ir periodiškai tikrinti jos dirvožemio būklę,
- atidžiai stebės, ar Kaimo plėtros planuose 2007–2013 m. tinkamai atsižvelgiama į dirvožemio apsaugą, ir po to
- patikrins, kiek pagerėjo dirvožemio apsauga nuo tada, kai valstybės narės pagal Reglamento 1782/2003 5 straipsnį ir IV priedą nustatė minimalius geros žemės ūkio ir aplinkos būklės reikalavimus,
- 2007 m. inicijuos geriausios patirties, kaip mažinti neigiamą sandarinimo poveikį dirvožemio funkcijoms, kūrimą,
- bendradarbiaudama su valstybėmis narėmis ir palaikydama atvirą dialogą su ekspertais, dalyvavusiais suinteresuotųjų šalių konsultacijose, parengs bendrą pagrindų direktyvos ir kitų strategijos elementų įgyvendinimo strategiją. Taip bus galima padėti valstybėms narėms nustatyti ir kurti ekonomiškai efektyviausias strategijos tikslų įgyvendinimo priemones. Be to, tai padės valstybėms narėms bendradarbiauti kuriant palyginamus dirvožemio apsaugos metodus,

¹⁰ COM(2005) 666.

¹¹ Direktyva 96/61/EB (OL L 257, 1996 10 10, p. 26).

- sukurs patikimą metodą, kuris leistų mokslinių tyrimų, kaimo plėtros ir ekonomikos politikoje atsižvelgti į dirvožemio apsaugos ir klimato kaitos sąveiką, kad šios politikos kryptys būtų viena kitą papildančios,
- 2009 m. įvertins galimą priemonių, kuriomis siekiama apsaugoti dirvožemį ir tausiai jį naudoti, ir priemonių, įtrauktų į upės baseino valdymo planus pagal Vandens pagrindų direktyvą, sinergiją,
- įvertins galimą priemonių, kuriomis siekiama apsaugoti dirvožemį ir tausiai jį naudoti, ir priemonių, kuriomis siekiama apsaugoti pakrančių vandenį, įskaitant tas, kurios įtrauktos į Teminę jūrų aplinkos apsaugos ir išsaugojimo strategiją¹², sinergiją,
- užtikrins, kad dirvožemio apsaugos aspektai būtų integruojami į produktų politiką ir taip būtų išvengiama dirvožemio taršos,
- užtikrins, kad šios strategijos veikla ir iniciatyvos, įgyvendinamos vadovaujantis JTKKD, JTBJK, Kioto protokolu ir Alpių konvencija, viena kitą papildytų, remtų ir būtų tarpusavyje suderintos.

Laikoma, kad šioje strategijoje numatytos priemonės šiame etape yra tinkamos įgyvendinti ES mastu. Šios strategijos tikslų įgyvendinimo pažanga prireikus bus vertinama kartu su Šeštąją AVP.

¹² COM(2005) 504.